

Beredningen för samverkan och regional utveckling

Rapport 2023

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	1
2. Fullmäktigeberedningen för samverkan och regional utveckling	2
3. Beredningens uppdrag	3
3.1 Beredningens uppdragsbeskrivning	3
3.2 Beredningens riktade uppdrag för 2023	3
3.3 Beredningens verksamhetsplan för 2023	3
4. Metod för genomförande	5
4.1 Intern kunskapsinhämtning	5
4.2 Extern kunskapsinhämtning	5
4.3 Dialog	5
5. Resultat	6
5.1 Kommunernas största utmaningar och möjligheter inom regional utveckling och hållbar tillväxt utifrån den regionala utvecklingsstrategin	6
Möjligheter	6
Utmaningar	6
5.2 Krisberedskap och civilt försvar	7
Målet för det civila försvaret	7
Struktur för det civila försvaret på högre regional nivå och regional nivå	8
Krisberedskap och civilt försvar från kommunalt och regionalt perspektiv	9
5.3 Kommunernas största möjligheter och utmaningar inom infrastruktur	10
Transportinfrastruktur	10
Energiinfrastruktur	11
Digital infrastruktur	11
Vatten- och avloppsinfrastruktur	11
5.4 Kommunernas största möjligheter och utmaningar inom industrialisering	12
5.5 Kommunens samverkan med andra parter	13
Länsstyrelsen Västerbotten	13
Trafikverket och Luftfartsverket	14
Arbetsförmedlingen	15
Polisen och Ekobrottsmyndigheten	15
Universiteten som är verksamma i Västerbotten	16
5.6 Kommunerna samverkan med Region Västerbotten	16
Regionala ansvarsområden där kommunerna önskar ökad samverkan med Region Västerbotten	16
Kommunala ansvarsområden där kommunerna önskar ökad samverkan med Region Västerbotten	17
Den mellankommunala samverkan – förbättringsområden och rollfördelning	18
5.7 Prioriterade områden där kommunen vill förbättra samverkan med andra aktörer under de kommande två åren	19
5.8 Kommunernas övriga behov kopplat till samverkan inom regional utveckling och hållbar tillväxt	20
6. Avslutande kommentar	22
7. Bilagor	23
Bilaga 1. Enkätfrågor	23

1. Sammanfattning

Fullmäktigeberedningen för samverkan och regional utveckling är organisatorisk placerad direkt under regionfullmäktige, och ska på regionfullmäktiges uppdrag verka för samverkan mellan Region Västerbotten och kommunerna i Västerbottens län i frågor av gemensamt intresse inom regional utveckling.

I beredningens uppdragsbeskrivning framgår att fullmäktigeberedningen för samverkan och regional utveckling ska verka för samverkan mellan Region Västerbotten och kommunerna i Västerbottens län i frågor av gemensamt intresse inom regional utveckling, samt att beredningen har i uppdrag att omhänderta relevanta primärkommunala perspektiv inom området för regional utveckling.

Beredningen har också *möjlighet att redovisa övriga behov inom ramen för samverkan inom regional utveckling.*

I regionfullmäktiges beslut 2022-04-26—27 § 39 fick beredningen det årliga uppdraget att under 2022 och 2023, *utifrån den regionala utvecklingsstrategin, beskriva kommunernas största utmaningar och möjligheter inom regional utveckling och hållbar tillväxt.*

De aktiviteter som beredningen genomfört för att inhämta kunskap är i huvudsak tre olika metoder; intern kunskapsinhämtning, extern kunskapsinhämtning samt dialogträffar.

Den interna kunskapsinhämtningen avser området krishantering och civilt försvar. Krishantering och civilt försvar omfattar länets förmåga under kris och krig, med fokus på den struktur som ska leda, stödja och utveckla länets förmåga. Strukturen omfattar fler aktörer på olika nivåer och i olika sammansättningar.

Den externa kunskapsinhämtningen avser områdena infrastruktur och industrialisering, samt kommunernas största utmaningar och möjligheter utifrån den regionala utvecklingsstrategin. Med infrastruktur avses system för transport av varor, personer och tjänster samt för energi och information. Infrastruktur omfattar vägar och järnvägar, elnät och andra energisystem, digital infrastruktur tex mobilt och fast bredband, samt vatten- och avloppsnät. Med industrialisering avses de industrisatsningar som görs i Västerbotten och Norrbotten. Satsningar som påverkar de samhällen och omgivningar där de tar form men även hela norra Sverige i sin helhet och berör bland annat infrastruktur, samhällsplanering, energi med mera.

2. Fullmäktigeberedningen för samverkan och regional utveckling

Fullmäktigeberedningen för samverkan och regional utveckling är organisatorisk placerad direkt under regionfullmäktige.

Enligt kommunallagen får regionfullmäktige inrätta fullmäktigeberedningar för beredning av ärenden som ska avgöras av fullmäktige (kapitel 3, § 2). Fullmäktige ska avgöra ärenden av principiell beskaffenhet eller av större vikt för regionkommunen. En fullmäktigeberedning ska därigenom också bereda ärenden av principiell beskaffenhet eller av större vikt. Löpande förvaltningsuppgifter eller nämnduppdrag får inte anförtros till en fullmäktigeberedning.

Beredningen för samverkan och regional utveckling inrättades 1 mars 2022 (regionfullmäktige 2022-02-22 § 16) och består av 7 ledamöter. 26 april 2022 (regionfullmäktige 2022-04-26--27 § 39) fastställdes en uppdragsbeskrivning och beredningen fick från fullmäktige ett uppdrag som ska rapporteras tillbaka till fullmäktige november 2023.

I uppdragsbeskrivningen framgår att beredningens fokus ska vara att verka för samverkan mellan regionen och länets kommuner och arbeta med frågor inom området regional utveckling. Vidare ska beredningen omhänderta relevanta primärkommunala perspektiv inom området regional utveckling.

Grunden för samverkan mellan regionen och kommunerna är lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar. Av lagen framgår att en region har särskilt ansvar för regionalt utvecklingsarbete samt att den ska samverka med kommunerna och med andra parter. Av lagtexten framgår att regionen ska samverka med kommunerna och att regionen ska främja regional utveckling. Lagen reglerar inte hur den samverkan som regionen är skyldig att ha med kommunerna ska organiseras eller vad den ska omfatta mer konkret.

Det är med grund i denna lagstiftning regionfullmäktige utsett fullmäktigeberedningen för samverkan och regional utveckling för att verka för samverkan mellan Region Västerbotten och kommunerna i Västerbottens län i frågor av gemensamt intresse inom regional utveckling.

3. Beredningens uppdrag

Beredningen för samverkan och regional utveckling har tilldelats flera uppdrag, dels bestående uppdrag genom den uppdragsbeskrivning som regionfullmäktige fastställt, dels det riktade uppdraget för 2023 som regionfullmäktige fastställt vid samma tillfälle.

3.1 Beredningens uppdragsbeskrivning

Varje fullmäktigeberedning har en av regionfullmäktige fastställd uppdragsbeskrivning. I uppdragsbeskrivningen framgår bland annat beredningens sammansättning, arbetsformer och uppdrag. Beredningen för samverkan och regional utvecklings uppdragsbeskrivning fastställdes 26 april och har därefter reviderats av regionfullmäktige i november 2022 (regionfullmäktige 2022-11-29--30 § 166).

I beredningens uppdragsbeskrivning framgår att *fullmäktigeberedningen för samverkan och regional utveckling ska verka för samverkan mellan Region Västerbotten och kommunerna i Västerbottens län i frågor av gemensamt intresse inom regional utveckling, samt att beredningen har i uppdrag att omhänderta relevanta primärkommunala perspektiv inom området för regional utveckling.*

Beredningen har också *möjlighet att redovisa övriga behov inom ramen för samverkan inom regional utveckling.*

3.2 Beredningens riktade uppdrag för 2023

I regionfullmäktiges beslut 2022-04-26—27 § 39 fick beredningen det årliga uppdraget att under 2022 och 2023, *utifrån den regionala utvecklingsstrategin, beskriva kommunernas största utmaningar och möjligheter inom regional utveckling och hållbar tillväxt.*

3.3 Beredningens verksamhetsplan för 2023

I uppdragsbeskrivningen framgår att regionens fullmäktigeberedningar ska fastställa en verksamhetsplan senast februari varje år, där det framgår hur beredningen ska genomföra sina uppdrag.

Beredningen för samverkan och regional utveckling fastställde 27 januari 2023 en verksamhetsplan som tydliggör mål och aktiviteter för beredningens arbete för året:

Mål	Aktiviteter
Omhänderta relevanta primärkommunala perspektiv inom området för regional utveckling med särskilt fokus på: • Krisberedskap och civilt försvar• Infrastruktur• Industrialisering	Dialog med regionala utvecklingsnämnden Dialog med primärkommunala delegationen Genom kunskapsinhämtning från länets kommuner fördjupa sig i fokusområdena krisberedskap och civilt försvar, infrastruktur samt industrialisering och hur dessa samordnas i Västerbottens län

Redovisa övriga behov inom ramen för samverkan inom regional utveckling	Dialog med regionala utvecklingsnämnden Dialog med primärkommunala delegationen Omvärldsbevaka området regional utveckling utifrån Västerbottens läns perspektiv
Utifrån den regionala utvecklingsstrategin, beskriva kommunernas största utmaningar och möjligheter inom regional utveckling och hållbar tillväxt	Dialog med regionala utvecklingsnämnden Dialog med primärkommunala delegationen

Under 2023 har beredningen genomfört dessa aktiviteter enligt plan, med tillägget att även frågor rörande mål 3, *Utifrån den regionala utvecklingsstrategin, beskriva kommunernas största utmaningar och möjligheter inom regional utveckling och hållbar tillväxt* har ingått beredningens kunskapsinhämtning från länets kommuner.

Beredningens kunskapsinhämtning på området *Krisberedskap och civilt försvar* har beredningen också valt att hantera genom befintliga kanaler inom Region Västerbotten.

Närmare redogörelse för aktiviteterna följer i kommande avsnitt, *Metod för genomförande*.

4. Metod för genomförande

De aktiviteter som beredningen genomfört för att inhämta kunskap är i huvudsak tre olika metoder: intern kunskapsinhämtning, extern kunskapsinhämtning samt dialogträffar.

4.1 Intern kunskapsinhämtning

Genom kunskapsinhämtning inom Region Västerbotten har beredningen inhämtat information om kommunernas perspektiv på krisberedskap och civilt försvar. Region Västerbotten har inom organisationen befintliga strukturer som är delaktiga i samordningen av krisberedskap och civilt försvar inom länet. Genom dessa strukturer har beredningen kunnat samla tillfredsställande underlag.

Beredningen har den 17 maj träffat regiondirektören och utvecklingsdirektören från regionstyrelsens förvaltning. Regiondirektören och utvecklingsdirektören har samlat regionstyrelsens förvaltnings aktuella kunskap inom området och redogjort för detta, dels muntligt under mötet, dels i ett skriftligt underlag som kommit beredningen till del.

4.2 Extern kunskapsinhämtning

För att omhänderta kommunernas perspektiv på områdena infrastruktur och industrialisering har beredningen framställt en enkät till kommunernas respektive kommunchef/kommundirektör, för dem själva att besvara alternativt av den tjänsteperson som de delegerar till. Enkäten har skickats ut den 26 april i form av ett digitalt formulär som kommunerna kunnat fylla i.

Beredningen har också via enkäten valt att fånga in kommunernas största möjligheter och utmaningar inom regional utveckling och hållbar tillväxt, med utgångspunkt i den regionala utvecklingsstrategin.

Enkäten har haft ett formellt sista svarsdatum den 22 maj, därefter har kontakt tagits med kommuner för att stötta kommunerna i att lämna svar om de önskar det. Genom denna metod har beredningen fått tillfredsställande svar från samtliga 15 kommuner i länet. Alla svar har grundats i den enkät som legat till grund för kunskapsinhämtningen.

4.3 Dialog

Under 2023 har beredningen vid flera tillfällen träffat förtroendevalda regionen och kommunerna. Dialogen har haft som syfte att fånga in synpunkter, redogörelser och frågor med mera och har haft koppling till samtliga tre mål som beredningen arbetat mot i sitt uppdrag.

Beredningen har i huvudsak fört dialog med regionala utvecklingsnämnden samt de delegationer som ingår i regionens kommunsamverkansmodell tillsammans med kommunerna i länet.

Dialogerna fångar inte bara upp information till det kunskapsunderlag som ligger till grund för denna rapport, utan syftar också till beredningens löpande arbete i att verka för samverkan mellan regionen och kommunerna i Västerbottens län i frågor av gemensamt intresse inom regional utveckling samt att omvärldsbevaka området regional utveckling utifrån Västerbottens läns perspektiv.

5. Resultat

5.1 Kommunernas största utmaningar och möjligheter inom regional utveckling och hållbar tillväxt utifrån den regionala utvecklingsstrategin

Möjligheter

Västerbottens kommuner ser många möjligheter för att fortsätta utvecklas regionalt och hållbart inom ramen för den regionala utvecklingsstrategin. Samhällsomvandlingen och nyindustrialiseringen i norra Sverige påverkar Västerbotten och ger nya möjligheter i hela länet, inom alla områden. Här upplevs den regionala utvecklingsstrategin viktig för att Västerbotten tillsammans med närliggande regioner ska kunna möta förväntningar och utmaningar i omställningen. Långsiktig hållbar befolkningstillväxt grundas bland annat i långsiktiga strategier och beslut.

Kommunerna uppskattar också att Västerbotten har flera bra samverkansstrukturer genom delaktighet i regionala samverkansplattformar tex Region 10, Umeåregionen, Skellefteåregionen och Region Västerbottens överenskommelse om samverkan inom regional utveckling.

Livsmiljön i länet betraktas som god. Det finns en attraktiv och hållbar livsmiljö i hela Västerbotten med allt från mindre samhällen med närhet till samhällsservice och låga boendekostnader, till större städer med stort utbud. Västerbotten är ett tryggt län att leva och bo i. Många kommuner har ett bra samarbete med näringslivet där små, välmående företag växer sig starka, det finns en växande digital infrastruktur och ett väl utbyggt bredband i både privata hem och företag. Till det ser flera kommuner en stark besöksnäring och målmedvetna satsningar på kulturverksamheter i länet. Slutligen finns starka aktörer inom statliga myndigheter med lokal närvaro i länet.

Möjligheter finns att utveckla en stabil, bred och hållbar kompetensplattform som har kraft att utveckla attraktionsfaktorer för länet, exempel finns i Storumans satsning Kompetensattraktion. Många arbetsgivare i länet har behov av kompetens. Kommunerna menar också att universiteten och andra typer av utbildningsanordnare har en viktig roll att spela i att skapa möjligheter hos länets kommuner, genom studier och projekt som kan skapa attraktion.

Många kommuner nämner också att ny och befintlig elproduktion kan vara med och bidra i omställningen till hållbara transporter men även bidra till hållbar industriproduktion både lokalt samt till hela norra Sverige. Länet har ett gynnsamt geografiskt läge för att utveckla hållbara transportsystem.

Utmaningar

Samhällsomvandlingen innebär att utvecklingen behöver gå snabbt inom alla områden samtidigt, där bland annat klimatanpassning och klimatåtgärder efterfrågas i snabb takt.

Utmaningarna består i att enskilda kommuns resurser oftast inte räcker till. Fördjupade samarbeten mellan kommunerna behövs för att klara utmaningarna. För att upprätthålla den kommunal servicen, men även ge kommunerna tillräckligt skatteunderlag, måste Västerbotten bli den plats som fler väljer att bosätta sig på. Flera kommuner är fast i en ond spiral med minskad befolkningsmängd och minskat ekonomiskt underlag. Tillsammans måste kommunerna och andra parter arbeta på att förbättra attraktionskraften för att klara kompetensförsörjningen.

För länets kommuner blir det svårt att hitta tid och resurser för att effektivisera processer med exempelvis digitala lösningar. Implementering av digitala tjänster och produkter kräver resurser i form av arbetskraft och pengar som kan vara svårt att tillhandahålla för små kommuner.

Västerbotten är ett län med långa avstånd och delar av länets infrastruktur har för låg kapacitet. Attraktiva pendlingsmöjligheter behöver byggas ut, bostadsbyggandet behöver komma i gång för att kommunerna ska kunna erbjuda attraktiva bostäder. Storleken på kommunen och begränsade skatteintäkter är en utmaning inom all infrastruktur.

Samtidigt upplever många kommuner att långa planprocesser för att exempelvis lösa markkonflikter. Konkurrerande intressen är ett problem, vilket det behöver föras genom dialog kring. Många kommuner saknar resurser jämfört med deras planeringsbehov.

Utbildningsnivån mellan kommunerna varierar, vissa kommuner har svårt att hitta högt utbildade inom rätt kompetensområde, andra har det betydligt lättare. Några kommuner ser lösningen i att utlokalisera tjänster från större städer till mindre orter.

5.2 Krisberedskap och civilt försvar

I samband med det försämrade säkerhetsläget i Europa har man i gällande inriktning av Sveriges försvarspolitik gjort bedömningen att förmågan i totalförsvaret bör stärkas. Utöver ett försämrat säkerhetsläge har också sättet att angripa stater utvecklats under modern tid och Sverige behöver vara beredd på bland annat cyberattacker och gränsöverskridande terrorism.

Den 1 oktober 2022 har strukturen för krisberedskap och civilt försvar reformerats. Bland annat har landets län delats in i olika civilområden (Civo) som leds av en länsstyrelse. Civilområdena ligger som grund till den organisationsnivå som kallas *högre regional nivå* och samordnar alla län inom civilområdet. Under *högre regional nivå* finns den *regionala nivån* som innefattar aktörer inom respektive län. *Regional nivå* samordnas av länets länsstyrelse.

Högre regional nivå och regional nivå indelas i flera mindre funktioner och arbetsgrupper med syfte att skapa goda kontakter mellan samhällets aktörer och en god beredskap hos dessa aktörer vid olyckor, kris eller krig.

Målet för det civila försvaret

Målet för det civila försvaret ska vara att ha förmåga att:

- Värna civilbefolkningen
- Säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- Upprätthålla en nödvändig försörjning
- Bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld
- Upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan

- Bidra till att stärka samhället förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred
- Med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser

Struktur för det civila försvaret på högre regional nivå och regional nivå

Högre regional nivå

Högre regional nivå samlar norra Sveriges län: Jämtland, Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland i det som kallas civilområde Nord.

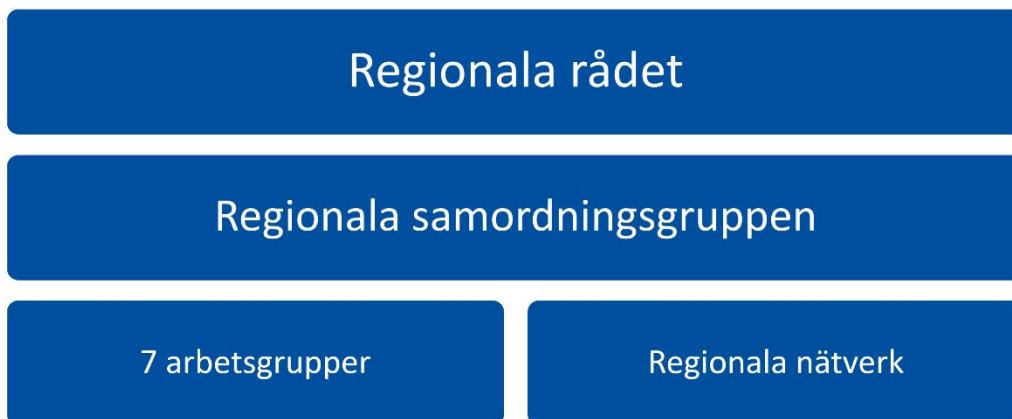

Chefsmötet syftar till att skapa en samlad bild av den regionala totalförsvarsutvecklingen samt att ge övergripande styrning och inriktning. Fastställer den gemensamma regionala handlingsplanen för de fyra länen. I chefsmötet finns representation från regionerna i form av en roterande regiondirektör. Vid rapportens sammanställande är detta Region Västerbottens regiondirektör.

I övrigt representeras inte kommuner och regioner på denna nivå, de återfinns däremot i flera olika grupperingar på den regionala nivån.

Regional nivå

Regional nivå samlar aktörer inom Västerbottens län: regioner, kommuner, civila aktörer, Länsstyrelsen med flera. Samordnas av Länsstyrelsen Västerbotten.

På regional nivå finns betydande representation från länets kommuner och region. I regionala rådet och regionala samordningsgruppen finns representation från både kommuner och regionen. Likaså i exempelvis beredskapssamordnarnätverket.

Representationen i de regionala nätverken och arbetsgrupperna varierar beroende på nätverket och arbetsgruppens syfte och funktion. Arbetsgrupperna driver och utvecklar kompetens i sina respektive sakfrågor. Arbetsgrupperna bemannas enligt en rutin som ska säkra ett lyhört, inkluderande och representativt arbete.

Krisberedskap och civilt försvar från kommunalt och regionalt perspektiv

Kommunerna representeras i flertalet av de funktioner som utgör den regionala nivån, i huvudsak deltar kommunchef och beredskapssamordnare i den regionala strukturen. Beroende på syfte kan kommunerna representeras av andra roller i exempelvis de arbetsgrupper som regionala samverkansgruppen tillsätter. På högre regional nivå representeras inte kommun eller region, med undantag för en roterande regiondirektör i chefsmötet.

Strukturen med civilområden hanterar många frågor som berör krishantering och civilt försvar, både på högre regional nivå och på regional nivå finns arbetsgrupper som kan hantera en mångfald av frågor. I arbetsgrupperna kan nya frågor läggas till, flyttas om mm genom beslut i de centrala ledning-/samordningsgrupperna på respektive nivå. Mycket ansvar för att samordna en god förmåga kan också hamna på länets beredskapssamordnarnätverk.

Arbetsgrupperna arbetar i huvudsak med kunskapshöjande aktiviteter, att utveckla den egna kompetensen eller kompetensen hos länets olika aktörer. Med stöd av dessa arbetsgrupper, beredskapssamordnarnätverket, Länsstyrelsen med flera kan sedan länets kommuner och Region Västerbotten själva reflektera över hur de i praktiken kan öka sin förmåga att hantera kris och krig när det uppstår. Detta kan gälla ex. tillgången till mat och vatten, tillgång till reservkraft, förmågan att underhålla viktiga system, planering av nyckelpersonal, räddningsinsatser mm. Det är upp till varje organisation (med ovannämnda stöd) att själva bedöma hur god förmåga den har och vad den kan göra för att öka beredskapen samt bibehålla medvetenhet om hur organisationens agerande kan påverka sin förmåga. Idag kan konstateras att kommunernas förmåga varierar och att vissa kommuner i länet har bättre förmåga till krishantering och civilt försvar än andra.

En mindre grupp av länets kommuner har tillsammans med Region Västerbotten gjort en ansats för att identifiera de områden som man tillsammans behöver fokusera på. Det kan vara exempelvis försörjningsberedskap, ledning och samverkan, ge och ta emot stöd

samt krigsorganisation och dess bemanning. Bland annat diskuteras behovet av en plan för förhöjd beredskap för varje kommun i länet samt en plan för logistik och lagring av nödvändiga resurser. Länsstyrelsen Västerbotten håller för närvarande på att inventera kommunernas planering för höjd beredskap.

Den befintliga regionala strukturen för krisberedskap och civilt försvar, med civilområden (Civo) i centrum omfattar inte alla frågor som är av relevans under kris och krig. Några frågor som är av vikt för kommuner i Västerbottens län och Region Västerbotten är sjukvård, transporter och föreskriftsrätt. För regionens ledning har sjukvård identifierats som en viktig fråga där regionen, men också till viss del kommunerna, bär ett stort ansvar.

Hur de områden som inte innefattas i Civo Nord ska hanteras är något som utreds i dagsläget. Det behövs en struktur för att hantera bland annat traumavårdskedjan under kris- och krigstid, något som för regionen är centralt men som inte har samma plats inom Civo-strukturen. I den strukturen behöver även den kommunala hälso- och sjukvården och socialtjänsten ingå samt hantering av transporter.

Det finns idag en diskussion i befintliga nätverk för region- och hälso- och sjukvårdsdirektörer om hur denna struktur ska se ut, det bedöms viktigt att det finns en ledning på nationell nivå vid kris och krig även i denna struktur. Den befintliga strukturen med civilområden anses inte optimal, så behovet av en nationell struktur som finns parallellt med Civo-strukturen kan vara aktuellt. Viktigt att den kan samla kommuner och regioner, sjukhusområden mm med en nationell samordning från ex. Försvarsmakten. I nuläget ligger ansvaret för traumavårdskedjan vid kris och krig på regionerna och kommunerna själva.

Det finns fortfarande en del ställningstaganden som behöver tas kring den struktur som ska hantera transporter och traumavårdskedjan, exempelvis behöver strukturen kunna ge stöd i frågor om hur man hanterar ett ökat behov av nödbegravningar.

5.3 Kommunernas största möjligheter och utmaningar inom infrastruktur

Transportinfrastruktur

Västerbottens kommuner ser möjlighet till att skapa logistiknoder mellan väg, hamn, flyg och tåg, en plats för intermodala godstransporter för att utöka länets kapacitet. Elflyg och Norrbotniabanan blir exempelvis möjligheter att utöka arbetsmarknadsregioner regionalt. Järnväg- och europavägförbindelser är en möjlighet såsom även stambanan, tågstationer samt godsterminaler.

En utmaning inom transportinfrastrukturen är det bristfälliga underhållet på såväl statliga, kommunala som enskilda vägar i hela Västerbotten. Ökat statligt stöd behövs till underhåll och utbyggnad av vägnätet i och med den ökade person- och godstrafiken som följer med den snabba tillväxten. Stöd behövs även för att skapa en hållbar och effektiv person- och godstrafik.

Det finns ett behov av att stärka samverkan kring lokalt, regionalt och internationellt transportsamarbete och strategisk planering, samt behov av att förbättra systemfunktion och kapacitet i transportinfrastrukturen ex. för kyl- och frysprodukter.

Länstrafikens verksamhet är en stor utmaning som blir mycket kostsam främst för en liten kommun. Önskvärt att inkludera hela Västerbotten i bra lokal kollektivtrafik som

kopplar mot regional trafik. Kollektivtrafiken är kostsam i sig men speciellt när det kommer till att upphandla tekniskt utvecklade bussar.

Energiinfrastruktur

Vad gäller energiinfrastruktur har flera kommuner ett bra befintligt stadsnät och god tillgång till energi från vattenkraft. Ett stort energiöverskott finns som exempelvis kan förädlas ytterligare till vätgas.

För kommunerna är elnätet både en möjlighet och en utmaning, det kan till exempel finnas god tillgång till el i flera kommuner men överföringskapaciteten är inte tillräcklig. Elnätet i länet är på många platser föråldrat med låg kapacitet, vilket begränsar möjligheten till investeringar i kommunen. Bedömningen är att elkapaciteten är viktig för både framtida trafik- och företagsetableringar. Denna osäkerhet kring framtida elkapacitet är också en utmaning. Sverige befinner sig dessutom i en period där det är många olika bud om vilka energislag som ska vara gällande, vilket blir en utmaning för de enskilda kommunerna när de ska avgöra vilket alternativ de ska satsa på. Samverkan med Region Västerbotten behövs inom detta område för att säkra kompetens och hitta lämpliga energislag.

Hos vissa kommuner är elförsörjningen en utmaning som leder till att företagsetableringar blir svåra. Planeringsprocessen för att utveckla detta tar tid, men förhoppningen finns att nätet kan förstärkas på sikt. På sikt kommer fler elintensiva verksamheter bedrivas, vilket kommer att innebära ökad energiproduktion som i sin tur är beroende av elnätsutbyggnad.

Digital infrastruktur

Inom den digitala infrastrukturen ser kommunerna möjlighet att ligga i framkant genom att delta och testa olika möjligheter för utveckling av digital infrastruktur.

Det finns idag bra tillgång till bredband inom tätort och större byar. Västerbotten har dock för stora avstånd för utbyggnad av stadsnät till alla. Bredbandsutbyggnad i glesbygden kostar mycket per anslutning, stora avstånd och knappa personella resurser gör att flera kommuner har svårigheter att driva stadsnät. Kommunerna behöver också se sig om efter alternativ till fiber för de få hushåll som inte kan nås av bredband.

Västerbotten behöver utveckla den digitala kompetensen för att positivt påverka den digitala transformationen. Begränsad lokal kompetens inom området (tex bredband, mobil access, tillgång till data, juridiska aspekter, interkompabilitet) gör att många kommuner är beroende av samverkan med Region Västerbotten för att driva projekt, förstudier samt nätverk.

Vatten- och avloppsinfrastruktur

Många kommuner har ett vatten och avloppssystem från 1940–50-tal med akuta behov av förnyelse. Detta medför stora kostnader. Exempelvis kan det för en kommun röra sig om ca 100 mil vattenledningar som behöver bytas samt nybyggnation av reningsverk. En del kommuner har dragit ut på detta och har idag rör som enbart klarar akuta

reparationer medan andra har påbörjat arbetet och gjort stora investeringar i vattenförsörjningen.

5.4 Kommunernas största möjligheter och utmaningar inom industrialisering

Västerbotten har goda förutsättningar för storskaliga industrisatsningar som snabbar på den gröna omställningen utifrån mark, förnyelsebar energi, industritradition och satsningar på forskning och utbildning. Det finns god tillgång till utvecklingsbara områden för såväl företagsetableringar som för bostadsbyggande. Om kommunen har detaljplaner för relevanta områden så anses detta även vara en möjlighet. Stort intresse finns kring cirkulär ekonomi och hållbart byggande.

Många kommuner upplever ett stort investeringsintresse och har ett starkt näringslivsklimat med ett brett entreprenörskap. Där arbetar många kommunerna aktivt med att stötta näringslivet både i form av nya etableringar som växande företag. Vissa företag är mer känsliga i rådande lågkonjunktur. Där jobbar vissa kommuner sida vid sida med företagen för att rotera en del av medarbetarna till andra företag.

Västerbottens kommuner har samma utmaningar med kompetensförsörjning som övriga landet. Det finns många små företag där företagare har sitt företag som en livsstil i stället för att expandera i vinstdrivande syfte. Dessa små företagare är mångsysslare och hankar sig fram för att klara den egna försörjningen. Kompetensförsörjningsfrågan är svår både för kommunens egen verksamhet och för företagen. Det är svårt att hitta rätt kompetens och slutligen få den personen och hans familjen att vilja flytta. Detta särskilt med rådande bostadsbrist. Det är önskvärt med nya bostäder i flera av kommunerna, vilket medger bostadsrotation för invånarna. Flera kommuner menar att det i dagsläget är svårt att hitta företag som vill och vågar bygga bostäder. Marknaden är en utmaning med höga priser och hög inflation, vilket innebär att både företag och privatpersoner har svårt att låna pengar.

Utmaningarna är att det behöver gå snabbt i hela kedjan med tillståndsprocesser, samhällsplanering, bostadsbyggande och inflyttning. I denna process finns det behov av övergripande myndighetssamverkan på nationell nivå.

Kommunerna behöver allt snabbare ta fram fler detaljplaner så att de politiska målen uppfylls exempelvis antalet byggda bostäder per år och etablering av nya bostadsområden. Antalet utredningar som krävs för en detaljplan har ökat markant och det finns mycket att göra i lagstiftningen för att skynda på processerna.

Många kommuner har ett högt tryck på kommunens detaljplanering och saknar kapacitet att ha färdigplanerad mark. Det finns allmänt ett stort intresse för kommunerna, vilket kan leda till stor utveckling. I denna situation är det viktigt att kommunen maktar med långsiktigt. Utmaningen är att flera kommuner saknar egna personella resurser och kompetens inom samhällsplanering och bostadsbyggande. Därmed uppstår det klagomål och försenade etableringar och expansioner. Andra kommuner saknar tillgång på tomter och är i behov av att förvärva och förbereda mark. Det finns ett stort behov av att förenkla planprocesserna, vilket skulle hjälpa kommunerna att bibehålla intresset från nya företag som vill etablera sig. Samverkan mellan kommuner kan vara en möjlighet inom detta område, då det krävs mycket resurser att göra jobbet helt i egen regi.

Flera kommuner har blivit vindkraftskommuner med flertalet befintliga och potentiella etableringar. Där har vindkraften blivit en ny basnäring inom kommunen. Vindkraften

producerar mycket el som är otroligt svår för den enskilda kommunen att ta del av vid exempelvis nya elintensiva etableringar. När kommunen saknar tillräckligt med elförsörjning hindrar detta nya företagsetableringar. Vindkraften påverkar givetvis också andra näringar såsom turism, rennäring etc.

Det finns också åsikter om långa tillståndsprocesser kring exploateringar såsom gruvsdrift och vindkraftutbyggnad. Det blir svårt för projekten att komma i mål, vilket medför en stor osäkerhet hos kommunerna.

5.5 Kommunens samverkan med andra parter

Länsstyrelsen Västerbotten

Många kommuner upplever att samverkan på det hela är god och att Länsstyrelsen över lag har förståelse för de funktioner som kommunerna hanterar. Länsstyrelsen är generellt sett lyhörd och kommunerna får som regel tillfredsställande svar vid rådgivning. God förståelse finns hos Landshövdingen och Länsrådet kring det som sker i norra Sverige och i kommunerna och samarbetet med dessa funktioner fungerar bra. Samverkan har fungerat bra under kriser som coronapandemin och kriget i Ukraina. Andra områden där vissa kommuner anser att samarbetet fungerar bra är naturvård, fiske, miljöövervakning, samhällsbyggnad inom området teknisk kompetens och planeringsarbeten med Norrbottenbanan.

Länsstyrelsen behöver integrerade perspektiv i det hållbara samhällsbygget. En utveckling som vi tillsammans behöver samverka kring för att det ska bli bra. Vi behöver upprätta dialoger så att processerna ständigt förbättrats och ledtiderna kortas.

Kommunerna uttrycker Länsstyrelsens tillämpning av lagstiftningen som problematisk. Flera kommuner menar att Länsstyrelserna tolkar lagstiftningen olika vilket gör att det blir otydligt för kommunerna. Detta leder till att det går långsamt och kommunerna tappar fart i utvecklingsfrågor. Ibland upplevs vissa ställningstaganden från Länsstyrelsen onödigt byråkratiska, där tillstånd upphävts för att vid senare överprövning ändå beviljas. Tillämpning av lagstiftningen är inte svart eller vit och i många fall finns tolkningsutrymme i bedömningarna, en fördel som Länsstyrelsen inte gärna använder sig av.

Kommunerna vill gärna samarbeta, men saknar en tydlig part som skickar tydliga signaler. Kommunerna ser exempelvis följande utvecklingsbehov inom samverkan med Länsstyrelsen. Önskvärt om enheter på Länsstyrelsen över lag är mer samkörda tex vid mark-, planeringsprocesser. Länsstyrelsen skulle kunna bli bättre på att möjlighetspröva i stället för att hinderspröva för tillstånd tex kopplat till tillstånd för gruvsdrift och vindkraft. Tillståndsprocesserna och den fysiska planeringen kan förbättras tex när det gäller strandskydd och så även vid exploatering. Behov finns även att jobba närmare inom kulturmiljöområdet. Kommuner med ett stort kulturintresse och näringslivsintresse önskar ett större stöd från Länsstyrelsen när dessa intressen krockar.

Olika roller skapar viss irritation. Länsstyrelsen ska utföra tillsyn av delar av den kommunala verksamheten. En del mindre kommuner har länge efterfrågat samordning av denna verksamhet inom Länsstyrelsen. Detta eftersom kontrollverksamheten är mycket resurskrävande för kommunerna. Ofta efterfrågas uppgifter från kommunerna som Länsstyrelsen redan har tillgång till. Kommunerna upplever att Länsstyrelsen är likgiltig inför kommunens önskemål om kontrollens utformning. Kommunerna ser med oro att det i ökande grad saknas grundläggande kunskap hos Länsstyrelsen om de

mindre kommunernas utmaningar inom sina organisationer och den stora mängden arbetsuppgifter. Länsstyrelsen har även laglig skyldighet att stödja kommunerna med till exempel tillsynsvägledning inom miljötillsyn, kulturmiljö, juridik med flera områden. Tyvärr meddelar Länsstyrelsen i allt högre grad att de inte kan hjälpa till. Ibland på grund av resursbrist och ibland på grund av jäv, trots lagstadgad skyldighet att stödja kommunerna. De olika rollerna skapar en häpnadsväckande obalans. När det gäller stöd till kommunernas myndighetsutövning anser en kommun att Länsstyrelsen inte kan uppfylla sina lagstadgade skyldigheter, men när det gäller kontrollfunktionen upplevs det finnas obegränsade resurser.

Som exempel på detta beskriver en kommun följande: *”Vid genomgång av arbetsmiljön klassades Länsstyrelsens kontrollverksamhet, dess attityd och fyrkantighet, som det enskilt största arbetsmiljöproblemet vid den aktuella förvaltningen. Vid en fråga om kontrollverksamheten på något sätt bidrar till utvecklingen av den kommunala verksamheten blev svaret Nej. De spelar bara fem fel. De har obegränsat med tid, obegränsat med pengar och obegränsat med folk.”*

Många kommuner upplever att fler ålägganden och högre krav ställs på kommunerna överlag, exempelvis gällande samhällsplanering, vilket ökar arbetsbördan hos den enskilda kommunen utan att medföljande resurser tillförs.

Trafikverket och Luftfartsverket

Västerbottens kommuner har mycket liten eller ingen kontakt med Luftfartsverket.

När det gäller Trafikverket upplever flera kommuner att de har bra samverkansforum där man återkommande möts för dialog och inhämtning av synpunkter bland annat när det gäller Norrbotniabanan och Nölvikens utveckling. Trafikverket upplevs fungera helt okej och när väl möte uppstår anses de generellt vara givande. En kommun menar att det på senare år har kommit till stånd flera positiva åtgärder till följd av ny personal som varit förutseende och kunnat nyttja återstående medel.

En kommun uppger att de försöker ha bra samverkan med Trafikverket, vilket fungerar bättre i och med att de ökat sin verksamhet i kommunen. En annan kommun uppger att samverkan generellt fungerar bra för tillfället och att man är nöjd med upprättade kontakter och håller en bra dialog. Ibland uppstår olika synpunkter mellan kommunen och Trafikverket men dessa kan föras upp i dialogen. De stora vägarna i kommunen sköts av Trafikverket och att detta fungerar bra är mycket viktigt för kommunen.

Många kommuner menar att samverkan med Trafikverket inte fungerar trots möten på olika nivåer, från kommunstyrelsen till enskilda arbetsgrupper. Samarbetet är tyvärr ansträngt med Trafikverket och kommunerna upplever inte att Trafikverket hör sammar behoven. Små frågor blir oftast stora.

Kommunerna efterfrågar ett integrerat perspektiv i det hållbara samhällsbygget. Detta behöver kommunerna och Trafikverket skapa tillsammans för att det ska bli bra. Kommunerna och Trafikverket har svårt att se gemensamma lösningar på de behov av infrastrukturförändringar som behövs i norra Sverige. Trafikverket säger att de vill vara hållbara samhällsbyggare men upplevs trots detta vara kvar i gamla basmodeller kring trafikökningar. Kommunerna upplever långa ledtider och väldigt långa processer med exempelvis åtgärdsvalsstudier (ÅVS) som tar onödigt lång tid att genomföra. Behovet finns av att förbättra samverkan när det gäller exempelvis statens bidrag till kommunala flygplatser samt när nya exploateringsområden ska anläggas.

Trafikverket är en svår organisation att navigera inom menar många kommuner, som upplever det svårt att få kontakt med berörda tjänstepersoner. Trafikverket har en stuprörsorganisation som är delad i flera områden och det upplevs som att kommunen hänvisas vidare inom verkets egen organisation. Det finns många lager i Trafikverkets verksamhet att beakta, vilket kan vara svårt för en kommun. Svårt att få en samlad bild och svårt att veta hur man ska jobba med sina egna prioriterade områden gentemot verket. Handläggare på Trafikverket har litet eget handlingsutrymme för avsteg och frågor behöver lyftas till chef. Detta leder till att det blir svårt att få saker gjorda i praktiken tex insatser för att trygga leder vid skolor. Det kan finnas platser med förbättringsförslag i trafiken men svårt att få till förändringar.

Små kommuner upplever att de lätt blir bortprioriterade. Vid några tillfällen har åtgärder beslutats trots att kommunen fått andra besked om när och hur. Vid andra tillfällen har åtgärder man tidigare pratat om helt enkelt försvunnit.

Arbetsförmedlingen

De flesta kommunerna anger att samverkan funkar mycket bra utifrån det uppdrag Arbetsförmedlingen har idag. Analyserna och prognoserna från Arbetsförmedlingen är bra. Kommunernas arbetsmarknadsenheter verkar generellt vara nöjda med samverkan och det nämns flera projekt där Arbetsförmedlingen deltar som fungerar bra.

Många kommuner i Västerbotten saknar Arbetsförmedlingens lokala närvaro, och upplever den mer frånvarande sedan de gjorde förändring i sin organisation. Den lokala närvaron är viktig när det handlar om kontakten med människor. Rätt personer på rätt plats kan skapa många möjligheter lokalt. Behovet finns att ha lokal närvaro för att bland annat stötta de som står längst ifrån arbetsmarknaden. Bristen på lokal närvaro innebär att mycket extra arbete landar på andra kommunala funktioner som tex receptionen, biblioteket och arbetsmarknadsenheten. Känslan är att Arbetsförmedlingens samtliga uppdrag börjar glida över till kommunen, vilket inte alltid är enkelt för en liten kommun. Kommunerna gör de insatser som bedöms ligga under Arbetsförmedlingens roll och driver de projekt som hjälper den lokala arbetsmarknaden.

Behov finns även att Arbetsförmedlingen bidrar mer i kompetensförsörjningsfrågan, att Arbetsförmedlingen ger arbetsförmågebedömningar, att Arbetsförmedlingen tillför mer till samordningsförbundens arbete och är mer delaktiga i utvecklingsarbetet, vidare att Arbetsförmedlingen jobbar för att ha kontinuitet på personal inom samverkan. Önskvärt att Arbetsförmedlingens nytillsatta tjänstepersoner inom samverkan blir bättre inskolade för att underlätta samverkansarbetet och undvika att arbetet måste starta om från ruta ett.

Polisen och Ekobrottsmyndigheten

De flesta kommuner har ingen direkt samverkan med Ekobrottsmyndigheten, medan andra har haft ett fåtal ärenden tillsammans och tycker att samarbetet i dessa fall har fungerat jättebra.

Många kommuner menar att samverkan med Polisen, främst den lokala Polisen, fungerar mycket bra och att man har en bra dialog med bland annat brottsförebyggande råd. Polisen är bra anpassad till den lokala kommunens behov i närvaro och insatser. Bakåt i tiden har lokal närvaro varit ett problem, men generellt har nu polisens närvaro

ökat vilket är bra. Samverkan lokalt är i många fall personberoende där en mycket väl fungerande samverkan snabbt kan försämrans när kommunpoliserna pensioneras eller byter jobb.

Det finns behov av utökad lokal närvaro. Det kan ta lång tid innan polisen är på plats vid pågående brott under obekvämt arbetstid. Behov finns även att utveckla mer metodstöd mellan polis och kommun.

En oro uttrycks av en del kommuner att situationen snabbt kan förändras och övergå till en högre problematik. Kommunen är då tveksamma till att det i så fall kommer att finnas tillräckliga resurser hos framför allt Polisen.

Universiteten som är verksamma i Västerbotten

Många kommuner anser att samverkan med universiteten har förbättrats över tid och idag fungerar mycket bra. Universiteten har bland annat blivit bättre på att förlägga utbildning till lärcentra ute i länets kommuner. Därmed har det blivit en större spridning geografiskt på deras närvaro. Flera kommuner deltar sedan många år tillbaka på Umeå universitets arbetsmarknadsmässa, vilket är uppskattat.

Det varierar mellan kommunerna vilket universitet man samverkar med och vissa kommuner upplever att Luleå tekniska universitet är mer "hands on" och delaktig medan Umeå universitet är mer akademisk. När det gäller att förlägga utbildningar på distans har Umeå universitet varit svårare att hitta samarbete med än Luleå tekniska universitet, en kommun upplever ett ökat intresse även från Umeå universitet vilket är positivt. En del kommuner har etablerad samverkan med framför allt Umeå Universitet när det gäller praktiserande lärarstudier. Behov finns av mer samverkan med studerande, utöver befintliga lärare- och socionomstudenter, gärna studerande från andra program som också gör praktik. Det skulle kunna bidra till kommunens kompetensförsörjning på sikt. Andra kommuner har etablerad samverkan med Luleå tekniska universitet med praktiserade studenter och doktorander i olika lokala företag.

Det finns ett behov av lokalt anpassade utbildningar och mer akademisk forskning tillsammans med kommunerna, etablera kontakter och projekt i samarbete med universiteten.

Flera kommuner är medlemmar i kommunalförbundet Akademi Norr med syfte att initiera, samordna och genomföra högre utbildning. Dessa kommuner samverkar med universiteten genom förbundet. En del medlemskommuner menar att samverkan mellan förbundet och universiteten kan förbättras.

5.6 Kommunernas samverkan med Region Västerbotten

Regionala ansvarsområden där kommunerna önskar ökad samverkan med Region Västerbotten

Många kommuner prioriterar områdena kompetensförsörjning, digitalisering, trafikinfrastruktur, kollektivtrafik, näringslivsutveckling, elektrifiering och infrastrukturfrågor i stort.

Det finns behov av ett samlat grepp för att söka kompetens utanför Sveriges gränser för att klara utmaningen med kompetensförsörjning. Vissa kommuner menar att det saknas inlandsfokus kring kompetensförsörjningsfrågorna.

När det gäller infrastrukturfrågor i stort finns behov av att dela kompetenser mellan kommunerna samt mellan kommuner och Region Västerbotten.

Inom trafikinfrastrukturområdet finns behov av tydligare processer efter dialogerna. Samverkan med Region Västerbotten inom detta område fungerar delvis på samma sätt som med Trafikverket, där det blir långdragna processer och till viss del svårt att få gehör för lokala behov. När det gäller kollektivtrafik finns behov av en bredare samverkan och samsyn. En kommun efterfrågar exempelvis större möjlighet att påverka linjetrafik och skolskjutsar. Det är önskvärt att tillsammans hitta nya klimatsmarta lösningar för kollektivtrafik som är en förutsättning för att klara framtida utmaningar och mål.

Det finns behov av mer stöd till kommunerna inom digitalisering. Många kommuner har svårt att komma framåt på grund av resurs- och kompetensbrist. Nya klimatsmarta lösningar för digitalisering måste arbetas fram, vilket är en förutsättning för att klara framtida utmaningar och mål. Samtidigt är detta ett arbete små kommuner blir tvungna att prioritera bort när andra delar brinner.

En del kommuner menar att man idag har ett bra samarbete med Region Västerbotten. Det är också upp till kommunerna själva att avsätta tid för samverkan. Det kan variera mycket över tid och beroende på läge, vilka områden som är prioriterade inom samverkan. Idag är behovet stort inom bland annat kompetensförsörjning. Huvudsaken är att den samverkan som uppstår sker tillsammans med kommunerna och att kommunerna löpande kan påverka hur samverkan ser ut och fungerar. Ibland dyker det plötsligt upp frågor som saknar förankring hos kommunerna tex medfinansiering av projekt som kommunen snabbt måste ta ställning till. Detta är mindre bra för relationen inom samverkan. En kommun upplever att där samarbete sker finns risk att en stor del av förtjänsten hamnar hos Region Västerbotten. Det finns behov att förmedla behovsbilden hos kommunerna innan Region Västerbotten tar initiativ och tex initierar projekt. Region Västerbotten kan även, utifrån kommunperspektivet, ibland ses som en konkurrent till projektmedel.

Andra kommuner har inte haft särskilt stor kontakt med Region Västerbotten under de senaste åren och det finns en upplevelse av att det inte finns någon samverkan inom de regionala ansvarsområdena.

Kommunala ansvarsområden där kommunerna önskar ökad samverkan med Region Västerbotten

De flesta kommuner lyfter samhällsbyggnad som ett mycket prioriterat område, där det finns behov av mer samverkan. Större samarbete inom samhällsbyggnad vore bra, särskilt inom infrastrukturplanering. Vidare saknar kommunerna möjligheter till samordning av utbildningar inom samhällsbyggnad som kommunförbundet och regionförbundet tidigare arrangerade. Behovet är stort inom detta område främst för de mindre kommunerna som själva saknar kompetens och resurser för att arrangera utbildningar.

Ett annat område som de flesta kommunerna lyfter är problemet med kompetensförsörjning. Kompetensutveckling skulle kunna göra stor skillnad.

Kompetensbristen är väl känd och man skulle kunna göra mer för att hitta lösningar exempelvis genom projekt.

Andra områden som kommunerna nämner är marknadsföring av Västerbottens län, hållbar förvaltning av naturresurser samt civilt försvar och krisberedskap, även om samordningsansvaret ligger hos Länsstyrelsen i denna fråga. Vidare även kulturområdet, där en av kommunerna exempelvis nämner att man gärna önskar besök av tex Norrlandsoperan eftersom det saknas lokala kulturaktörer. Det finns även behov av ett kraftfullare arbete med breddat utbildningsutbud och möjligheter till att studera hemifrån, behov av stöd i handläggning av frågor inom socialtjänsten samt behov finns även att förbättra området projektfinansiering. Det finns risk att kommunerna och Region Västerbotten konkurrerar om projektmedlen. Det skulle vara bra om processerna utvecklas så att man undviker att skapa onödig konkurrens mellan kommunerna i länet och kommunerna och Region Västerbotten.

Den mellankommunala samverkan – förbättringsområden och rollfördelning

Många kommuner menar att ansvaret och den primära basen för mellankommunal samverkan idag sker i andra konstellationer än inom Region Västerbotten. Konstellationer som nämns är Region 10, Umeåregionen och Skellefteåregionen. Kommunerna har formaliserat olika typer av gemensamma lösningar och strukturer för mellankommunal samverkan. Olika kommunförbund har aktiverats tex LystKom samt olika gemensamma nämnder tex Överförmyndarnämnder. I övrigt nämner kommunerna att de överlag har god samverkan med andra kommuner i både Västerbottens och Norrbottens län.

En del kommuner menar att Region Västerbottens främjande av mellankommunal samverkan skulle kunna stärkas och utvecklas genom att exempelvis stötta tidigare nämnda konstellationer. Dessa kommuner skulle gärna se att Region Västerbotten skulle kunna ta större grepp som samordnare och möjliggörare för en ökad mellankommunal samverkan inom alla verksamhetsområden. För att hitta nya arbetssätt och bli effektivare, men även för att möta stora utmaningar som kompetensförsörjning. Upplevelsen är att den mellankommunala samverkan blir allt svårare. Samverkansfrågan uppstår oftast för sent, när en kommun exempelvis redan har vakanser och behöver hitta nya lösningar. Då är oftast inte grannkommunen i samma läge och en gemensam lösning blir därmed inte genomförbar. Samverkan behöver lyftas till en annan nivå, en strategisk nivå, där Region Västerbotten skulle kunna stå för strukturerna.

Andra menar att det är svårt att ha synpunkter på Region Västerbottens roll inom mellankommunal samverkan eftersom den är oklar. Organisationen för mellankommunal samverkan behöver förtydligas.

Flera kommuner menar att den mellankommunala samverkan fungerar tillräckligt bra och kan variera och förändras över tid. Behoven går i vågor, ibland är vissa verksamheter i länets kommuner nöjda med samverkan och ibland andra. Det finns bra mötesplattformar och strukturer inom samverkansöverenskommelsen som tex kommunchefsforum där det löpande förs en dialog och utförs utvärderingar. Där är det också upp till kommunerna att avsätta tid för samverkan. Andra kommuner upplever att kommunchefsforum består av mer monologer än dialoger och ser behovet av att satsa på större dialogfokus mellan kommunerna. Region Västerbotten får gärna prata närmare marken, om praktiska ämnen, utifrån kommunernas behov som exempelvis tillhandahålla olika utbildningar tex i Office 365 och områden inom samhällsbyggnad.

En kommun upplever att medarbetare inom Region Västerbotten behöver bredare erfarenhet av kommunalt arbete. En annan kommun upplever att Region Västerbotten har tappat värdefull erfarenhet när äldre medarbetare slutar. De nya har inte samma känsla för hela länet. Det skulle därför vara önskvärt om Region Västerbottens medarbetare åker ut och lär känna kommunerna och folket på plats. Region Västerbotten behöver se detta som en del av grunduppdraget.

Många kommuner ser positivt på en bredare samverkan med Region Västerbotten. Idag finns det bra samverkan och bra strukturer. Många gånger är det inte Region Västerbotten utan kommunerna själva som behöver hitta sätt att samverka med andra och mellan varandra. Viktigt att löpande följa upp de områden där det finns samverkan eftersom behoven svänger över tid.

5.7 Prioriterade områden där kommunen vill förbättra samverkan med andra aktörer under de kommande två åren

Här följer en lista på kommunernas prioriterade områden:

➤ Kompetensförsörjning

Prioriterat att bland annat hitta arbetskraft utanför Sveriges gränser, hålla samman hela processen från bostadsbyggande till inflyttning, höja stoltheten för att jobba inom offentliga yrken, hitta kompetensförsörjningslösningar både inom offentlig och privat verksamhet och samverka kring sällanuppdrag som inte ger heltidstjänster inom kommunerna, kompetensutbyte där små kommuner inte har råd med specialister.

➤ Samhällsplanering

Prioriterat att bland annat få stöttning inom detaljplanering och strategisk planering främst planering vid exploatering samt planberedskap vid vindkraftsetableringar, utmaningar med vatten och avlopp och det gamla nätet, bolagisering med andra kommuner samt förbättrad samverkan med Länsstyrelsen. Andra prioriterade områden är miljö och bygg, avfallshantering och renhållning.

➤ Trafikinфраstruktur

Prioriterat är den fysiska infrastrukturen såsom vägar och järnvägar men även dialog med nationella aktörer.

➤ Påverkansarbete

Prioriterat är behovet av påverkansarbete i form av tex statlig uppvaktning gällande bland annat kompetensförsörjning, bostadsbyggande, trafikinfrastruktur i och med avsaknaden av resurser för att klara av omställningen i norra Sverige. Prioriterat är även behovet att hitta externa investerare och riskkapitalister.

➤ **Digitalisering**

Prioriterat är bland annat att ta fram gemensamma system, gemensamma upphandlingar, behovet av statlig uppvaktning, digital transformation och den digitala motnaden och upprättande av handlingsplaner.

➤ **Hållbar omställning**

Prioriterat är förnybar energi, omställningen till fossilfritt, utbyggnad av laddinfrastruktur, hållbarhet inklusive klimatanpassning, hållbara samhällssystem, makroplan, helhetsperspektiv inom hållbarhet som ska genomsyra alla verksamheter.

➤ **Attraktion**

Prioriterat är kultur och fritid, utveckling av platsvarumärket där alla bidrar till att vi tillsammans i Västerbotten skapar en tydligare bild av länet, inte minst för att locka hit människor.

➤ **Socialtjänst**

Prioriterat är den sociala hållbarheten och att utveckla digitala lösningar för att kunna möta framtidens kompetensförsörjning och de ekonomiska förutsättningarna inom socialtjänstens verksamhetsområden.

➤ **Civilt försvar och krisberedskap**

I enkätsvaren har kommunerna nämnt krisberedskap och civilt försvar men inte lämnat vidare beskrivning om prioriteringar inom området.

5.8 Kommunernas övriga behov kopplat till samverkan inom regional utveckling och hållbar tillväxt

Det finns behov av att samverka mera konkret med Region Västerbotten inom projektfinansiering och vid planeringen av uppbyggnaden av ett projektkontor i Västerbottens inland. Önskan är att kunna koppla detta till en sammanhållen struktur i Västerbotten. Det är viktigt med dialog och samverkan inom projektverksamheten och att i god tid stämma av medfinansieringsfrågor vid startandet av nya projekt.

Ett annat behov som nämns är kunskap inom förändringsledning, och kring vilka förmågor som behövs för att skapa förutsättning för omvandling.

6. Avslutande kommentar

Beredningen konstaterar att det finns många frågor som kommunerna i länet antingen betraktar som en möjlighet, eller som en utmaning. Vid den av alla dessa frågor öppnar för frågan om hur man inom länet ska kunna hantera denna mångfald av möjligheter och utmaningar. Det ställer stora behov på samverkan mellan kommunerna i Västerbottens län, mellan kommunerna och Region Västerbotten, samtidigt också mellan kommunerna, Region Västerbotten och statliga myndigheter såsom Länsstyrelsen Västerbotten, Trafikverket och Arbetsförmedlingen.

7. Bilagor

Bilaga 1. Enkätfrågor

1. Vilken kommun representerar du?
2. Beskriv din kommuns största **möjligheter** inom regional utveckling och hållbar tillväxt utifrån den regionala utvecklingsstrategin. (tex digitalisering, starka företag, hållbara transportsystem, kultur, kompetensförsörjning, trygg vård och social omsorg) Läs om den regionala utvecklingsstrategin här <https://www.regionvasterbotten.se/naringsliv-och-samhallsbyggnad/regional-utvecklingsstrategi>
3. Beskriv din kommuns största **utmaningar** inom regional utveckling och hållbar tillväxt utifrån den regionala utvecklingsstrategin. (tex digitalisering, starka företag, hållbara transportsystem, kultur, kompetensförsörjning, trygg vård och social omsorg) Läs om den regionala utvecklingsstrategin här <https://www.regionvasterbotten.se/naringsliv-och-samhallsbyggnad/regional-utvecklingsstrategi>
4. Beskriv din kommuns största **utmaningar och möjligheter** inom infrastruktur (tex transportinfrastruktur, digital infrastruktur, elnät och andra energisystem, vatten och avlopp)
5. Beskriv din kommuns största **utmaningar och möjligheter** inom industrialisering (tex tillståndprocesser, samhällsplanering, bostadsbyggande, företagsetableringar, kompetensförsörjning)
6. Hur fungerar din kommuns samverkan med Länsstyrelsen i Västerbottens län. Vad fungerar bra och vad kan förbättras? (tex tillståndprocesser, kulturmiljöer, fysisk planering)
7. Hur fungerar din kommuns samverkan med Trafikverket och Luftfartsverket. Vad fungerar bra och vad kan förbättras? (tex vägunderhållning, järnväg, upphandling av allmän trafikplikt)
8. Hur fungerar din kommuns samverkan med Arbetsförmedlingen. Vad fungerar bra och vad kan förbättras? (tex kompetensförsörjning, analyser, prognoser, program, utbildningar, lokal närvaro)
9. Hur fungerar din kommuns samverkan med Polisen och Ekobrottsmyndigheten. Vad fungerar bra och vad kan förbättras? (tex brottsbekämpning, information, lokal närvaro)
10. Hur fungerar din kommuns samverkan med de universitet som är verksamma och finns representerade i Västerbotten; Umeå universitet, Luleå tekniska

universitet och Sveriges Lantbruksuniversitet. Vad fungerar bra och vad kan förbättras? (tex. lokalt anpassade utbildningar)

11. Inom vilka **regionala ansvarsområden** önskar kommunen ökad samverkan med Region Västerbotten (tex. kollektivtrafik, infrastruktur, kompetensförsörjning, näringslivsutveckling, digitalisering)
12. Inom vilka **kommunala ansvarsområden** önskar kommunen ökad samverkan med Region Västerbotten (tex. utbildning, socialtjänst, samhällsbyggnad)
13. Region Västerbotten har ett uppdrag att främja mellankommunal samverkan inom de kommunala ansvarsområdena. Hur tycker din kommun att detta fungerar? Ge exempel på förbättringsområden inom mellankommunal samverkan.
14. Nämn tre prioriterade områden där din kommun vill förbättra samverkan med andra aktörer under de kommande två åren.
15. Har din kommun några övriga behov kopplat till samverkan inom regional utveckling och hållbar tillväxt?